

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO STATUTO 198 STRAIPSNIO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2019 M. RUGPJŪČIO 20 D.
PROTOKOLINIO NUTARIMO NR. XIII-2412 „DĖL ĮGALIOJIMŲ
LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBEI SUTEIKIMO IŠ NAUJO“
ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2020 m. rugpjūčio 28 d. Nr. KT152-N12/2020

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Vaivai Matuizaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2020 m. rugpjūčio 18 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 12/2019 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-19/2019 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 198 straipsnis, Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas Nr. XIII-2412 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikimo iš naujo“.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Lietuvos konstitucinėje sistemoje yra įtvirtintas Vyriausybės atsakingumo Seimui principas, lemiantis tam tikrą Vyriausybės sudarymo būdą. Kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti, nepakanka ją sudaryti – ji turi turėti Seimo pasitikėjimą. Todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai. Sistemaiškai aiškinant Konstitucijos nuostatas galima daryti išvadą, kad, pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti, yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas. Pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti savo programines nuostatas.

Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti. Įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų. Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies nuostata, kad kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, yra neatskiriamai susijusi su Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalimi, pagal kurią, kaip minėta, nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai, taip pat su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, pagal kurį Seimas sprendžia, ar pritari Vyriausybės programai. Nors Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje nėra *expressis verbis* nustatyta, koku būdu Vyriausybė gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, formuluotė „iš naujo gauti Seimo įgaliojimus“ reiškia, kad Vyriausybė gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus tik tokiu pačiu būdu, koku jie buvo gauti pirmą kartą, t. y. Seimui posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritariant jos programai. Taigi, pareiškėjos teigimu, sistemaiškai aiškinant Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies, 101 straipsnio 2 dalies nuostatas, darytina išvada, kad Konstitucijoje nustatyta vienintelė teisinė įgaliojimų suteikimo Vyriausybei forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai, kad Konstitucijoje nėra nustatyta jokio kito būdo, kuriuo Vyriausybė galėtų iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų.

Vadinasi, pareiškėjos nuomone, pagal Konstituciją ir nauja Vyriausybė, ir Vyriausybė, kurioje pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, gali gauti Seimo įgaliojimus vieninteliu būdu – Seimui pritariant jos programai. Pasak pareiškėjos, pagal Konstituciją Seimas neturi diskrecijos įstatyme ar Seimo statute nustatyti kokį nors kitą būdą, kuriuo Vyriausybė galėtų iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, kai joje pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų; Seimas Seimo statute gali nustatyti tik Vyriausybės programos svarstymo procedūras.

Tuo tarpu tokiu būdu, koks nustatytas Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) (toliau – ir Seimo statutas) 198 straipsnyje, Vyriausybė įgaliojimus gali gauti iš naujo ne Seimui

balsuojant dėl pritarimo Vyriausybės programai, bet Seimui balsuojant dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, taip išvengiant Seimo balsavimo dėl pritarimo Vyriausybės programai. Vadinas, Seimo statuto 198 straipsnyje nustatytu teisiniu reguliavimu yra paneigiama Konstitucijos 67 straipsnyje 7 punkte nustatyta Seimo teisė spręsti, ar pritarti Vyriausybės programai ir taip iš naujo suteikti Vyriausybei įgaliojimus, kai joje pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, taip pat nepaisoma Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalies, 101 straipsnio 2 dalies reikalavimų. Todėl, pareiškėjos teigimu, yra pagrindas manyti, kad Seimo statuto 198 straipsnis prieštarauja nurodytiems Konstitucijos straipsniams, o kartu ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1.2. Pasak pareiškėjos, pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį, 101 straipsnio 2 dalį Vyriausybė gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus vieninteliu būdu – Seimui pritariant Vyriausybės programai. Todėl, pareiškėjos manymu, Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas Nr. XIII-2412 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikimo iš naujo“ (toliau ir – Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas), kuriuo Vyriausybei suteikti įgaliojimai iš naujo pagal jame nurodytu Seimo nutarimu patvirtintą Vyriausybės programą, taip išvengiant naujo balsavimo dėl pritarimo Vyriausybės programai, prieštarauja Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, o kartu ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjos teigimu, Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas gali prieštarauti Konstitucijai ir dėl to, kad Seimas iš naujo suteikė įgaliojimus Vyriausybei netinkamos formos teisės aktu, t. y. protokoliniu nutarimu. Iš Konstitucijoje įtvirtintos teisės aktų hierarchijos kyla tai, kad Seimo protokoliniais nutarimais gali būti sprendžiami tik mažareikšmiai Seimo veiklos procedūriniai klausimai (*inter alia* ar padaryti Seimo posėdžio pertrauką, kada pradėti kitą Seimo posėdį), o ne Konstitucijos nuostatų taikymo klausimai, kaip antai įgaliojimų Vyriausybei suteikimas, nesvarbu, ar tai būtų nauja Vyriausybė, ar Vyriausybė, kurioje pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų. Taigi Seimo valia suteikti Vyriausybei įgaliojimus veikti, taip pat suteikti juos iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, pagal Konstituciją gali būti išreiškiama priimant tik Seimo nutarimą, o ne Seimo protokolinį nutarimą. Tik taip, pareiškėjos nuomone, gali būti užtikrintas teisinis tikrumas ir saugumas, Vyriausybės veiklos teisėtumas ir legitimumas.

Pareiškėja, be kita ko, atkreipia dėmesį, kad Seimas 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniu nutarimu nutarė iš naujo suteikti Vyriausybei įgaliojimus pagal jame nurodytu Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu patvirtintą Vyriausybės programą, tačiau Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Vyriausybės programa nebuvo patvirtinta – jai buvo pritarta, kaip nustatyta Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte. Taigi šiuo aspektu Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas,

pareiškėjos nuomone, neatitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio aiškumo ir tikrumo reikalavimų.

II

Suinteresuoto asmens atstovių argumentai

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovių Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniosios patarėjos Viktorijos Staugaitytės, šio departamento Viešosios teisės skyriaus vyresniosios patarėjos Onos Buišienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai.

2.1. Suinteresuoto asmens Seimo atstovių pozicija dėl Seimo statuto 198 straipsnio atitikties Konstitucijai grindžiama šiais argumentais.

2.1.1. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įgaliojimų suteikimo naujai Vyriausybei institutas ir 101 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, institutas negali būti tapatinami, nes šių konstitucinių institutų paskirtis yra skirtinga, jie taikytini skirtingose teisinėse situacijose.

Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje, pagal kurią nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai, yra reguliuojamas įgaliojimų suteikimas naujai Vyriausybei, kuri šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta tvarka sudaroma po Seimo rinkimų arba atsistatydinus ankstesnei Vyriausybei. Pasak suinteresuoto asmens atstovių, Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyto Seimo pritarimo naujos Vyriausybės programai paskirtis – suteikti Vyriausybei įgaliojimus veikti įgyvendinant būtent šią programą ir kartu teisiškai patvirtinti, kad ši programa bus Vyriausybės veiklos parlamentinės priežiūros pagrindas.

Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, Konstitucijos 101 straipsnio nuostatomis yra reguliuojama parlamentinė Vyriausybės veiklos priežiūra, taip pat Vyriausybės ir ministrų atsistatydinimas netekus Seimo pasitikėjimo. Pagal šio straipsnio 2 dalį Vyriausybė yra įpareigota, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, o jų negavusi – atsistatydinti. Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, įgaliojimų iš naujo gavimo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs. Taigi, pasak suinteresuoto asmens atstovių, Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje numatyta situacija, kai veikianti Vyriausybė, reikšmingai pasikeitus jos sudėčiai, privalo pasitikrinti, ar tebeturi Seimo pasitikėjimą, kurį jis yra išreiškęs pritardamas šios Vyriausybės programai, yra visiškai kitokia nei numatytoji Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje, pagal kurią Seimas suteikia įgaliojimus veikti naujai Vyriausybei. Vyriausybės sudėties pokyčiai Konstitucijos

požiūriu svarbūs tuo, kad pasikeitus daugumai ministrų gali kilti abejonių, ar Vyriausybė tebevykdo savo programą, todėl pagal Konstituciją reikalaujama tokioje situacijoje gauti Seimo pasitikėjimo patvirtinimą, bet šie pokyčiai negali lemti Seimo požiūrio į pačią Vyriausybės programą pasikeitimo ir poreikio Seimui dar kartą iš naujo svarstyti tą pačią programą ir balsuoti dėl pritarimo jai. Vyriausybės programoje yra išdėstomos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, kurios ne tik Vyriausybę, bet ir ją palaikančią Seimo daugumą įpareigoja atitinkamai veikti. Todėl, pasak suinteresuoto asmens atstovių, pakartotinis tos pačios Vyriausybės programos, kuriai Seimas yra pritaręs, svarstymas Seime ir balsavimas dėl pritarimo jai, siekiant patikrinti Seimo pasitikėjimą Vyriausybe pasikeitus jos personalinei sudėčiai, ne tik būtų pertekliniai ir savitiksliai, bet ir neatitiktų konstitucinio atsakingo valdymo principo. Pasak suinteresuoto asmens atstovių, jeigu pasikeitus daugumai ministrų būtų atnaujinta ir Vyriausybės programa, sprendamas dėl įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo Seimas įvertintų ir padarytus šios programos pakeitimus (pavyzdžiui, pasikeitus daugiau kaip pusei Šeštosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės ministrų Ministras Pirmininkas pateikė Seimui patikslintą Vyriausybės programą, kuri, kaip pažymėta jos preambulėje, pataisyta ir papildyta atsižvelgus, be kita ko, į kritiką, pareikštą Seime svarstant nepasitikėjimą Vyriausybe; šiai Vyriausybės programai pritarta Seimo 1994 m. liepos 12 d. nutarimu). Suinteresuoto asmens atstovės savo paaiškinimuose pabrėžia, kad pagal Konstitucijos 92 straipsnio 3 dalį tik naujai paskirtas Ministras Pirmininkas turi pareigą pateikti Seimui svarstyti naujos Vyriausybės programą; veikiančios Vyriausybės vadovui Konstitucijos nuostatomis nėra nustatyta pareiga, pasikeitus daugiau kaip pusei tos Vyriausybės ministrų, atnaujinti (patikslinti, papildyti, pakeisti) Vyriausybės programą, juolab pateikti Seimui iš naujo svarstyti tą pačią programą, kuriai pritarta suformavus šią Vyriausybę. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo instituto paskirtis ir esmė – patvirtinti Seimo pasitikėjimą Vyriausybe, kurios sudėtis reikšmingai pasikeitė, o ne kvestionuoti pačią Vyriausybės programą, kuriai Seimas yra pritaręs savo įgaliojimų laikui ir kuri yra tos Vyriausybės veiklos ir jos parlamentinės kontrolės pagrindas.

2.1.2. Atsižvelgiant į Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje, 101 straipsnio 2 dalyje numatytų teisinių situacijų netapatumą ir skirtingą šiose konstitucinėse nuostatose įtvirtintų institutų paskirtį, pasak suinteresuoto asmens atstovių, nėra pagrįsta teigti, kad Seimas įgaliojimus Vyriausybei iš naujo gali suteikti tik tokiu pačiu būdu, koku jie yra suteikiami naujai Vyriausybei, t. y. pritardamas jos programai. Suinteresuoto asmens atstovių manymu, pareiškėjos teiginys, kad Konstitucijoje yra numatyta vienintelė teisinė įgaliojimų suteikimo Vyriausybei forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai, nėra tikslus, nes tokiu atveju neatsižvelgiama į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, kurioje yra atskleista kitokia iš Konstitucijos kylanti įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo forma. Aiškindamas konstitucinį Vyriausybės įgaliojimų

grąžinimo naujai išrinktam Respublikos Prezidentui institutą, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įgaliojimų grąžinimo procedūra suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe; Seimui pritarus Respublikos Prezidento pateiktai svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrai, Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką ir patvirtinus jo pateiktą Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, pripažįstama, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją Seimo pritarimas Vyriausybės programai nėra vienintelė Vyriausybės įgaliojimų gavimo iš naujo forma, manytina, kad pasikeitus veikiančios Vyriausybės sudėčiai, kaip ir Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų atveju, Seimas neturi dar kartą svarstyti Vyriausybės programos ir balsuoti dėl pritarimo jai (tai galėtų būti daroma nebent tuo atveju, jeigu ji būtų pakeista), o savo pasitikėjimą Vyriausybe jis gali išreikšti kita forma ir tvarka, svarbu, kad Seimo valia suteikti Vyriausybei įgaliojimus toliau veikti būtų išreiškiama visiškai aiškiai, nesudarant prielaidų kilti abejonėms dėl Vyriausybės veiklos legitimumo.

2.1.3. Pasak suinteresuoto asmens atstovių, Seimo statute nustatyta įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tvarka yra paprastesnė nei šio statuto 194–197 straipsniuose įtvirtinta naujai suformuotos Vyriausybės programos svarstymo ir pritarimo jai tvarka. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, pagal ginčijamą teisinį reguliavimą atsižvelgta į tai, kad teisinė situacija, kai pasikeičia dauguma veikiančios Vyriausybės ministrų, yra visiškai skirtinga nei situacija, kai po Seimo rinkimų arba Vyriausybės atsistatydinimo suformuojama nauja Vyriausybė, ir į tai, kad pagal Konstituciją Vyriausybės personalinės sudėties pasikeitimas nesuponuoja jokio poreikio Seimui dar kartą svarstyti tą pačią Vyriausybės programą, kuriai jau yra pritarta (taip pat į tai, kad veikianti Vyriausybė net ir reikšmingai pasikeitus jos sudėčiai neturėtų parengti visiškai naujos savo programos, todėl jeigu Ministras Pirmininkas pateikia Seimui tam tikrus Vyriausybės programos pakeitimus, jie taip pat gali būti apsvarstyti paprastesne tvarka, nei būtų svarstoma naujos Vyriausybės programa). Pasak suinteresuoto asmens atstovių, ginčijamame Seimo statuto straipsnyje yra numatytas balsavimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, t. y. būtent to klausimo, kuris nurodytas Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje, taigi Seimo valia šiuo balsavimu išreiškiama neabejotinai aiškiai.

2.2. Suinteresuoto asmens Seimo atstovių pozicija dėl Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo atitikties Konstitucijai grindžiama šiais argumentais.

2.2.1. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, ginčijamas Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas priimtas laikantis Seimo statuto 198 straipsnyje nustatytų reikalavimų, jo turinys (priimtas Seimo sprendimas, dėl kurio balsuota) atitinka numatytąjį šiame Seimo statuto straipsnyje, Seimo valia suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo yra išreikšta visiškai aiškiai.

Todėl, remdamosi tais pačiais argumentais, kurie išdėstyti dėl Seimo statuto 198 straipsnio konstitucingumo, suinteresuoto asmens atstovės mano, kad ginčijamas Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas savo turiniu taip pat neprieštarauja Konstitucijai.

2.2.2. Atsakydamos į pareiškėjos abejonę dėl ginčijamo Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo atitikties Konstitucijai pagal formą, suinteresuoto asmens atstovės pažymi, kad nei Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje, nei kitose Konstitucijos nuostatose nėra įvardyta, kokios rūšies (formos) teisės aktu Seimas turi spręsti klausimą dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų. Pasak suinteresuoto asmens atstovių, tais atvejais, kai pačioje Konstitucijoje nėra reikalaujama, kad Seimas tam tikrus savo konstitucinius įgaliojimus įgyvendintų priimdamas konkrečios formos teisės aktą (konstitucinį įstatymą, įstatymą, Seimo statutą, nutarimą), jis gali priimti ir įvairius kitus poįstatyminius teisės aktus. Vadinasi, suinteresuoto asmens atstovių nuomone, iš Konstitucijos nekyla reikalavimo, kad kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas įgaliojimus Vyriausybei iš naujo suteiktų būtent nutarimu. Svarbu, kad priimant Seimo aktus būtų laikomasi Seimo statute nustatytų teisės aktų priėmimo taisyklių.

2.2.3. Suinteresuoto asmens atstovės pažymi, kad Seimo statuto 198 straipsnyje taip pat nėra nustatyta, koku teisės aktu Vyriausybei turėtų būti iš naujo suteikiami Seimo įgaliojimai, o protokolinis nutarimas yra viena iš Seimo statute numatytų Seimo poįstatyminių teisės aktų rūšių, todėl Seimo pasirinkimas įgaliojimus Vyriausybei iš naujo suteikti protokoliniu nutarimu atitinka Seimo statutą. Suinteresuoto asmens atstovės nesutinka su pareiškėjos pozicija, esą iš Konstitucijoje įtvirtintos teisės aktų hierarchijos kyla tai, kad Seimo protokoliniais nutarimais gali būti sprendžiami tik mažareikšmiai procedūriniai Seimo veiklos klausimai. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, pagal Konstituciją visi Seimo poįstatyminiai teisės aktai teisės aktų hierarchijos požiūriu turi vienodą teisinę galią, jie nėra skirstomi tarpusavyje pagal tai, kokio reikšmingumo klausimai jais sprendžiami.

Vertinant ginčijamo Seimo protokolinio nutarimo atitiktį Konstitucijai, suinteresuoto asmens atstovių manymu, svarbu tai, kad jis priimtas laikantis Seimo statuto 198 straipsnyje nustatytos įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo procedūros, daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų dauguma. Pasak suinteresuoto asmens atstovių, šis Seimo protokolinis nutarimas jokiais esminiais požymiais nesiskiria nuo Seimo nutarimų, todėl šio teisės akto forma (žodis „protokolinis“ jo pavadinime) savaime negali lemti jo prieštaravimo Konstitucijai.

2.2.4. Suinteresuoto asmens atstovių nuomone, pareiškėja nepagrįstai teigia, esą ginčijamas Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas dėl jame pavartotos formuluotės „Seimo nutarimu patvirtinta Vyriausybės programa“ neatitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio teisinio tikrumo ir aiškumo reikalavimo. Formuluoatė „tvirtinti Vyriausybės programą“ yra

visiškai įprasta ir aiški, kaip sinoniminė formuluotei „pritarti Vyriausybės programai“ ji vartojama ir oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje. Iš ginčijamo protokolinio nutarimo turinio neabejotinai aišku, kad Seimas išreiškė pasitikėjimą Vyriausybe ir suteikė jai įgaliojimus toliau vykdyti Vyriausybės programą, kuriai pritarta Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

3. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama *inter alia* Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 198 straipsnio atitiktis Konstitucijai.

4. Seimas 1994 m. vasario 17 d. priėmė Seimo statutą, įsigaliojusį 1994 m. vasario 26 d. Seimo statutą ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 1998 m. gruodžio 22 d. priimto Seimo statuto „Dėl Statuto pakeitimo“ 1 straipsniu Seimo statutą (1994 m. vasario 17 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) išdėstytas nauja redakcija. Naujos redakcijos Seimo statutą įsigaliojo 1999 m. vasario 1 d.

5. Seimo statuto trisdešimt pirmojo skirsnio „Ministro Pirmininko kandidatūros ir Vyriausybės programos svarstymas“ 198 straipsnyje „Įgaliojimų Vyriausybei suteikimas iš naujo“, kuris yra ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė iš naujo turi gauti Seimo įgaliojimus. Priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti.

2. Įgaliojimams iš naujo gauti Ministras Pirmininkas turi pristatyti naujai paskirtą ministrą ne vėliau kaip per 7 dienas po to, kai buvo padarytas paskutinis ministrų pakeitimas, viršijantis pusę visų ministrų skaičiaus, Seimo sesijos metu arba per 7 pirmąsias kitos Seimo sesijos dienas, jeigu toks pakeitimas buvo padarytas tarp sesijų, ir pateikti Vyriausybės programos pakeitimus, jeigu jų buvo padaryta.

3. Pristatymo metu Seimo nariai gali užduoti klausimų Ministrui Pirmininkui ir naujai paskirtam ministrui (iš viso iki 30 minučių).

4. Jeigu pateikiami Vyriausybės programos pakeitimai, svarstymas tęsiamas šio statuto 194 ir 195 straipsniuose nustatyta tvarka.

5. Priešingu atveju iš karto po ministro pristatymo rengiama diskusija, po kurios Seimas gali balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo arba nutarti perduoti klausimą svarstyti komitetams ir frakcijoms, bet ne ilgiau kaip 7 dienas.

6. Seimo posėdyje diskusija rengiama po to, kai pateikiamos komitetų ir frakcijų išvados,

bet ne vėliau kaip po savaitės ir dėl įgaliojimų suteikimo Vyriausybei balsuojama išklausus papildomą Ministro Pirmininko pranešimą (iki 30 minučių).“

Taigi Seimo statuto 198 straipsnyje reglamentuojamas įgaliojimų Vyriausybei suteikimas iš naujo.

6. Kaip aišku iš Seimo statuto 198 straipsnio 1 dalies, šiame straipsnyje nustatyta įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo tvarka, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų.

7. Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kokius veiksmus ir per kiek laiko turi atlikti Ministras Pirmininkas Vyriausybės įgaliojimams iš naujo gauti po to, kai buvo padarytas paskutinis ministrų pakeitimas, viršijantis pusę visų ministrų skaičiaus: per 7 dienas po to, kai buvo padarytas toks ministrų pakeitimas Seimo sesijos metu, arba per 7 pirmąsias kitos Seimo sesijos dienas, jeigu toks pakeitimas buvo padarytas tarp sesijų, Seimui turi būti pristatytas naujai paskirtas ministras; per šiuos terminus Seimui taip pat turi būti pateikti Vyriausybės programos pakeitimai, jeigu jie buvo padaryti.

Taigi pagal Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalį, siekdamas iš naujo gauti Vyriausybės įgaliojimus, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Ministras Pirmininkas visais atvejais privalo pristatyti Seimui naujai paskirtą ministrą (ministrus), kurį (kuriuos) paskyrus ministrų pakeitimas to Ministro Pirmininko vadovaujamoje Vyriausybėje viršijo pusę visų ministrų skaičiaus, o tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, Ministras Pirmininkas privalo pateikti Seimui ir šiuos pakeitimus.

8. Seimo statuto 198 straipsnio 3–6 dalyse yra nustatyta klausimo dėl Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, svarstymo tvarka.

8.1. Iš Seimo statuto 198 straipsnio 3 dalies matyti, kad klausimo dėl Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, svarstymas visais atvejais pradedamas nuo naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo, kurio metu Seimo nariai gali užduoti klausimų tiek ministrą (ministrus) pristatančiam Ministrui Pirmininkui, tiek pačiam ministrui (ministrams).

8.2. Iš Seimo statuto 198 straipsnio 4–6 dalyse nustatyto teisinio reguliavimo matyti, kad, priklausomai nuo to, ar padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, klausimo dėl Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, svarstymas Seime gali būti tęsiamas dvejopai.

8.2.1. Tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, po naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo rengiama diskusija (198 straipsnio 5 dalis). Pagal Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalį po tokios diskusijos Seimas gali:

– arba balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo ir priimti atitinkamą sprendimą, arba

– nutarti perduoti klausimą svarstyti komitetams ir frakcijoms, bet ne ilgiau kaip 7 dienas.

Tokiu atveju dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo balsuojama ir atitinkamas sprendimas priimamas Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalyje nustatyta tvarka, t. y. surengus diskusiją Seimo posėdyje po to, kai pateikiamos komitetų ir frakcijų išvados (bet ne vėliau kaip po savaitės), ir išklausius papildomą Ministro Pirmininko pranešimą.

Pažymėtina, kad Seimo statuto 198 straipsnio 5, 6 dalyse nėra nustatyta, kokios formos ir turinio teisės aktu priimamas Seimo sprendimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tuo atveju, kai nėra padaroma Vyriausybės programos pakeitimų.

8.2.2. Tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai yra padaromi, po naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo svarstymas tęsiamas Seimo statuto 194, 195 straipsniuose, kuriuose reguliuojamas Vyriausybės programos pateikimas Seimo posėdyje ir jos svarstymas Seimo komitetuose ir frakcijose, nustatyta tvarka (198 straipsnio 4 dalis). Taigi pagal Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalį padaryti Vyriausybės programos pakeitimai pateikiami Seimo posėdyje ir svarstomi Seimo komitetuose ir frakcijose *mutatis mutandis* taikant Vyriausybės programos pateikimo Seimo posėdyje ir svarstymo Seimo komitetuose ir frakcijose tvarką, nustatytą Seimo statuto 194, 195 straipsniuose.

8.2.2.1. Seimo statuto 194 straipsnyje „Vyriausybės programos pateikimas“ (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) nustatyta:

„1. Ministras Pirmininkas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo jo paskyrimo pristato Seimui savo sudarytą ir Respublikos Prezidento patvirtintą Vyriausybę ir pateikia svarstyti šios Vyriausybės programą.

2. Seimo posėdyje, kuriame pateikiama Vyriausybės programa, turi dalyvauti naujai sudarytos Vyriausybės nariai.

3. Seimo nutarimo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos projektas turi būti užregistruotas Seimo posėdžių sekretoriате ir paskelbtas Seimo interneto svetainėje ne vėliau kaip likus 24 valandoms iki šio straipsnio 2 dalyje nurodyto posėdžio.

4. Aiškindamas Vyriausybės programą, Ministras Pirmininkas Seimo posėdyje gali kalbėti iki 40 minučių.

5. Vyriausybės programos pateikimo metu atsakymams į klausimus iš viso skiriama pusantros valandos. Klausimai gali būti užduoti tiek Ministrui Pirmininkui, tiek bet kuriam iš ministrų.“

Taigi pagal Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalį, aiškinamą kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 2–5 dalyse nustatytu teisiniu reguliavimu, po naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo Seimo posėdyje Vyriausybės programos pakeitimai pateikiami:

– Seimo posėdyje dalyvaujant visiems Vyriausybės nariams, t. y. ne tik Ministrui

Pirmininkui ir naujai paskirtam ministrui (ministrams) (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis, aiškina kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 2 dalimi);

– kaip Seimo nutarimo dėl Vyriausybės programos projektas, kuris turi būti užregistruotas Seimo posėdžių sekretoriato ir paskelbtas Seimo interneto svetainėje ne vėliau kaip likus 24 valandoms iki Seimo posėdžio (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis, aiškina kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalimi);

– Ministrui Pirmininkui aiškinant Vyriausybės programą, *inter alia* jos pakeitimus (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis, aiškina kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 4 dalimi);

– Ministrui Pirmininkui ir ministrams atsakant į Seimo narių klausimus (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis, aiškina kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 5 dalimi).

Pažymėtina, kad pagal Seimo statuto 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalį Seimo posėdžiui turi būti pateikiamas Seimo nutarimo dėl Vyriausybės programos projektas. Atsižvelgiant į tai, Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis, pagal kurią Vyriausybės programos pakeitimai pateikiami Seimo posėdyje *inter alia* 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalyje nustatyta tvarka, aiškintina kaip suponuojanti reikalavimą Seimo posėdžiui pateikti Seimo nutarimo dėl pakeistos Vyriausybės programos projektą, į kurį būtų įtraukti padaryti Vyriausybės programos pakeitimai.

8.2.2.2. Seimo statuto 195 straipsnyje „Vyriausybės programos svarstymas komitetuose ir frakcijose“ nustatyta:

„1. Po pateikimo Vyriausybės programą svarsto Seimo narių frakcijos ir Seimo komitetai.

2. Komitetai ir frakcijos turi teisę pakviesti Ministrą Pirmininką ar ministrą su jais suderintu laiku atsakyti į klausimus dėl Vyriausybės programos.

3. Seimo komitetai ir frakcijos savo išvadas dėl Vyriausybės programos turi parengti ne vėliau kaip per 10 dienų nuo jos pateikimo.“

Taigi pagal Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalį, aiškinamą kartu su 195 straipsnyje nustatytu teisiniu reguliavimu, po Seimo nutarimo dėl pakeistos Vyriausybės programos projekto pateikimo Seimo posėdyje šis projektas turi būti apsvarstytas Seimo komitetuose ir frakcijose (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis kartu su 195 straipsnio 1 dalimi); Seimo komitetuose ir frakcijose Seimo nutarimo dėl pakeistos Vyriausybės programos projektas svarstomas ir jų išvados dėl šio projekto parengiamos Seimo statuto 195 straipsnio 2, 3 dalyse nustatyta tvarka.

8.2.2.3. Pagal Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalį po to, kai dėl Seimo nutarimo dėl pakeistos Vyriausybės programos projekto pateikiamos Seimo komitetų ir frakcijų išvados, bet ne vėliau kaip po savaitės, Seimo posėdyje rengiama diskusija ir, išklausius papildomą Ministro Pirmininko pranešimą, balsuojama dėl įgaliojimų suteikimo Vyriausybei.

Pažymėtina, kad pagal Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalį, aiškinamą kartu su šio straipsnio 4 dalyje ir 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu, Seimo sprendimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, reiškia Seimo nutarimo dėl pakeistos Vyriausybės programos priėmimą.

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Seimo statuto 197 straipsnio „Pritarimas ar nepritarimas Vyriausybės programai“ 3 dalį nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad pagal Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalį Seimo sprendimas suteikti įgaliojimus Vyriausybei iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, reiškia Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai priėmimą.

9. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu apibendrinant Seimo statuto 198 straipsnyje nustatytą ir su juo susijusį įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinį reguliavimą pažymėtina, kad pagal jį:

– siekdamas iš naujo gauti Vyriausybės įgaliojimus, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Ministras Pirmininkas visais atvejais privalo pristatyti Seimui naujai paskirtą ministrą (ministrus), kurį (kuriuos) paskyrus ministrų pakeitimas to Ministro Pirmininko vadovaujamoje Vyriausybėje viršijo pusę visų ministrų skaičiaus (Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalis), o Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projektas turi būti pateiktas tik tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai (Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalis, šio straipsnio 4 dalis, aiškinama kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalimi);

– tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, po diskusijos, surengtos po naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo, Seimas gali balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo ir priimti atitinkamą sprendimą (Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalis) arba, nutaręs perduoti klausimą svarstyti komitetams ir frakcijoms, balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo ir priimti atitinkamą sprendimą po to, kai, gavus Seimo komitetų ir frakcijų išvadas, surengiama diskusija ir išklausomas papildomas Ministro Pirmininko pranešimas (Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalis); Seimo statuto 198 straipsnio 5, 6 dalyse nėra nustatyta, kokios formos ir turinio teisės aktu priimamas Seimo sprendimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tuo atveju, kai nėra padaroma Vyriausybės programos pakeitimų;

– tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projektas pateikiamas Seimo posėdyje ir svarstomas Seimo komitetuose ir frakcijose *mutatis mutandis* taikant Vyriausybės programos pateikimo Seimo

posėdyje ir svarstymo Seimo komitetuose ir frakcijose tvarką, nustatytą Seimo statuto 194, 195 straipsniuose (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis); Seimas balsuoja dėl Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projekto po to, kai pateikiamos Seimo komitetų ir frakcijų išvados, Seimo posėdyje surengiama diskusija ir išklausomas papildomas Ministro Pirmininko pranešimas, o priėmus tokį nutarimą laikoma, kad įgaliojimai Vyriausybei yra suteikti iš naujo (Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalis, aiškinama kartu su šio straipsnio 4 dalimi, 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalimi ir atsižvelgiant į Seimo statuto 197 straipsnio 3 dalį).

10. Šioje konstitucinės justicijos byloje taip pat tiriama *inter alia* Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo atitiktis Konstitucijai.

10.1. Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniame nutarime Nr. XIII-2412 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikimo iš naujo“ nustatyta:

„Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 198 straipsniu, n u t a r i a:

Suteikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei įgaliojimus iš naujo pagal Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą.“

Taigi Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniu nutarimu, priimtu vadovaujantis Seimo statuto 198 straipsniu, kuriame, kaip minėta, nustatyta įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo tvarka, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybei iš naujo suteikti įgaliojimai veikti pagal Vyriausybės programą, kuriai Seimas anksčiau pritarė 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – ir Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas), t. y. pagal nepakeistą Vyriausybės programą.

10.2. Šiame kontekste paminėtina, kad po 2016 metais įvykusių Seimo rinkimų Respublikos Prezidentui 2016 m. lapkričio 29 d. dekretu Nr. 1K-803 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudėties“ patvirtinus Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio sudarytos Vyriausybės sudėtį, Seimas, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimo 1 straipsniu pritarė šios Vyriausybės programai, taip suteikdamas įgaliojimus jai veikti. Paminėtina ir tai, kad Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarė Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu, preambulėje nurodyta, jog ši Vyriausybė sudaryta Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos ir Lietuvos socialdemokratų partijos koalicijos.

Po 2019 metais įvykusių Respublikos Prezidento rinkimų Respublikos Prezidentas 2019 m. liepos 12 d. dekretu Nr. 1K-1 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės gražinamų įgaliojimų priėmimo ir pavedimo laikinai eiti pareigas“ priėmė Vyriausybės gražinamus įgaliojimus ir pavedė jai laikinai eiti pareigas. Respublikos Prezidentui 2019 m. liepos 17 d. dekretu Nr. 1K-4 „Dėl

Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko kandidatūros“ Seimui pateikus to paties, t. y. įgaliojimus gražinusios Vyriausybės, Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio kandidatūrą į Ministro Pirmininko pareigas ir Seimui 2019 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. XIII-2389 „Dėl Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko kandidatūros“ jai pritarus, Respublikos Prezidentas 2019 m. liepos 24 d. dekretu Nr. 1K-18 „Dėl Sauliaus Skvernelio skyrimo Lietuvos Respublikos Ministru Pirmininku“ paskyrė Ministrą Pirmininką; 2019 m. rugpjūčio 7 d. dekretu Nr. 1K-40 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudėties“ Respublikos Prezidentas taip pat patvirtino Vyriausybės sudėtį, kurioje, palyginti su pradine šios Vyriausybės sudėtimi, patvirtinta minėtu Respublikos Prezidento 2016 m. lapkričio 29 d. dekretu Nr. 1K-803 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudėties“, buvo pasikeitę daugiau kaip pusė ministrų. Šiame kontekste paminėtina, jog visuotinai žinoma, kad po Respublikos Prezidento rinkimų pasikeitė Vyriausybę sudarančios koalicijos sudėtis; 2019 m. liepos 5 d. koalicijos sutartį sudarė keturios partijos – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, „Tvarka ir teisingumas“, Lietuvos socialdemokratų darbo partija ir Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga.

Pažymėtina, kad, Ministrui Pirmininkui nepateikus Vyriausybės programos pakeitimų, vadovaujantis Seimo statuto 198 straipsnio 2, 3 dalimis, Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. rytiniame posėdyje buvo pristatyti naujai paskirti Vyriausybės nariai; vadovaujantis Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalimi, įvyko Seimo narių diskusija, po kurios balsavimu nuspręsta dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo balsuoti iš karto, t. y. neperduodant Seimo protokolinio nutarimo dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo projekto svarstyti Seimo komitetams ir frakcijoms; balsuojant dėl tokio Seimo protokolinio nutarimo priėmimo už balsavo 75 Seimo nariai iš 111 užsiregistravusiųjų, prieš – 27, susilaikė 9 (Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. rytinio posėdžio protokolas Nr. SPP-318).

10.3. Šiame kontekste pažymėtina, jog Seimo statuto 113 straipsnio „Sprendimų priėmimas“ 1 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatyta, kad Lietuvos Respublikos įstatymai, Seimo nutarimai ir kiti Seimo sprendimai priimami Seimo posėdžiuose paprasta (t. y. daugiau kaip pusės) posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, išskyrus specialius Konstitucijos ir šio statuto nustatytus atvejus.

Pagal Seimo statuto 113 straipsnio 2 dalį (2017 m. birželio 8 d. redakcija), jeigu šiame statute nenumatyta kitaip, sprendimai dėl protokolinių (įrašomų į protokolą) Seimo nutarimų, atskirų svarstomo klausimo nuostatų, atskirų įstatymo straipsnių ar teiginių, sesijos darbo tvarkos klausimų priimami balsavusių Seimo narių dauguma, šie sprendimai taip pat gali būti priimti ir be balsavimo (bendru sutarimu), t. y. po to, kai į posėdžio pirmininko klausimą: „Ar yra prieštaraujančių?“ niekas neatsako, ir jis paskelbia: „Priimta“.

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu palyginus Seimo statuto 113 straipsnio

1 dalyje (2004 m. lapkričio 9 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytuoju šio straipsnio 2 dalyje (2017 m. birželio 8 d. redakcija) matyti, kad Seimo protokoliniai (įrašomi į protokolą) nutarimai, skirtingai nei Seimo nutarimai, priimami posėdyje balsavusių, o ne jame dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma (jeigu Seimo statute nenumatyta kitaip), Seimo protokoliniai nutarimai taip pat gali būti priimti ir apskritai be balsavimo (bendru sutarimu).

10.4. Apibūdinant ginčijamą Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinį nutarimą pažymėtina, kad juo išreikštas Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų:

– pagal turinį yra sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus toliau veikti pagal nepakeistą Vyriausybės programą, t. y. Vyriausybės programą, kuriai Seimas pritarė 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu;

– priimtas Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka, Seimui po diskusijos, įvykusios pristačius naujai paskirtus Vyriausybės narius, nusprendus balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo neperduodant šio klausimo svarstyti Seimo komitetams ir frakcijoms;

– įformintas kaip Seimo protokolinis, t. y. įrašomas į Seimo posėdžio protokolą, nutarimas, priimamas pagal Seimo statuto 113 straipsnio 2 dalį (2017 m. birželio 8 d. redakcija), pagal kurią toks nutarimas gali būti priimtas posėdyje balsavusių Seimo narių balsų dauguma arba bendru sutarimu.

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

11. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Seimo statuto 198 straipsnis, kuriuo reglamentuojamas įgaliojimų Vyriausybei suteikimas iš naujo, kai pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, taip pat vadovaujantis šiuo Seimo statuto straipsniu priimtas Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas, kuriuo Seimas iš naujo suteikė Vyriausybei įgaliojimus.

12. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus konstitucinis principas, apimantis daug tarpusavyje susijusių imperatyvų (*inter alia* 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2017 m. birželio 26 d., 2020 m. liepos 24 d. nutarimai).

Pažymėtina, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja teisės aktų hierarchiją, kurioje Konstitucija užima išskirtinę vietą; teisinėje valstybėje draudžiama žemesnės galios teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su nustatytuoju aukštesnės galios teisės aktuose, *inter alia* pačioje Konstitucijoje (2005 m. rugsėjo 20 d. sprendimas, 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas).

Vienas esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir aiškumas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. vasario 15 d., 2019 m. balandžio 16 d. nutarimai).

Konstitucinio teisinės valstybės principo turinys atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairių kitų konstitucinių principų, kaip antai Konstitucijos viršenybės, Tautos suvereniteto, demokratijos, atsakingo valdymo, valdžios galių ribojimo ir valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms, valdžių padalijimo, turinį (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. lapkričio 17 d., 2019 m. vasario 15 d. nutarimai). Taigi konstitucinis teisinės valstybės principas yra susijęs *inter alia* su kitais konstituciniais principais, kaip antai Tautos suvereniteto ir demokratijos, valdžių padalijimo ir atsakingo valdymo (*inter alia* 2015 m. gegužės 26 d., 2019 m. vasario 15 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai).

12.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 1 straipsnio nuostatos, kaip ir Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, lemia pagrindinius Lietuvos valstybės valdžios organizacijos ir veiklos principus (*inter alia* 2000 m. spalio 18 d., 2012 m. kovo 29 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai); Konstitucijos 1 straipsnio nuostata, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė, *inter alia* reiškia, kad valstybėje turi būti užtikrinama Konstitucijos viršenybė, demokratinis sprendimų priėmimo procesas, politinis pliuralizmas (2002 m. rugsėjo 19 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai), valdžių padalijimas ir pusiausvyra (2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas); ši nuostata yra konstitucinis įpareigojimas nenukrypti nuo demokratijos reikalavimų, taikytinas visoms valstybės institucijoms, neišskiriant ir įstatymų leidėjo (2002 m. rugsėjo 19 d., 2019 m. vasario 15 d. nutarimai).

12.1.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją; joje įtvirtintas parlamentinės demokratijos modelis yra racionalus ir nuosaikus (*inter alia* 2006 m. lapkričio 21 d. sprendimas, 2015 m. gruodžio 30 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai).

Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas, *inter alia* leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija) (*inter alia* 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas, 2014 m. birželio 3 d. išvada, 2019 m. gegužės 16 d. nutarimas). Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad pagal Konstituciją Seimas vykdo parlamentinę Vyriausybės kontrolę (2002 m. gruodžio 24 d., 2018 m. kovo 8 d., 2019 m. gegužės 16 d. nutarimai).

Seimo, kaip demokratinės teisinės valstybės Tautos atstovybės, funkcijos yra konstitucinės vertybės; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (*inter alia* 2004 m. gegužės 13 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai).

Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstituciją Lietuva yra pliuralistinė parlamentinė demokratija, kurios *conditio sine qua non* yra parlamentinė mažuma, *inter alia* parlamentinė opozicija; pabrėžtina, kad parlamentinės mažumos, *inter alia* parlamentinės opozicijos, paskirtis yra atspindėti parlamente politinių pažiūrų įvairovę, taip laiduojant politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente ir sudarant prielaidas tokiam parlamentui vykdyti savo funkcijas; parlamentinės opozicijos paskirtis yra *inter alia* siūlyti alternatyvią parlamentinei daugumai politinę programą ir ja grindžiamus politinius sprendimus, prižiūrėti parlamentinės daugumos politinę veiklą, *inter alia* ją kritikuoti (2019 m. gruodžio 18 d. nutarimas).

12.1.2. Pagal Konstitucijoje nustatytą valdžios institucijų kompetenciją Lietuvos valstybės valdymo modelis priskirtinas parlamentinės respublikos valdymo formai; Lietuvos valstybės valdymo formai būdingi ir kai kurie vadinamosios mišriosios (pusiau prezidentinės) valdymo formos ypatumai; tai atspindi Seimo, valstybės vadovo – Respublikos Prezidento, Vyriausybės įgaliojimai ir jų tarpusavio santykių teisinė konstrukcija; Lietuvos konstitucinėje sistemoje yra įtvirtintas Vyriausybės atsakingumo Seimui principas, lemiantis atitinkamą Vyriausybės sudarymo būdą (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

Paminėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, parlamentiniam vyriausybės sudarymo modeliui būdinga tai, kad vyriausybė formuojama atsižvelgiant į parlamento rinkimų rezultatus; būtent todėl valstybės vadovas skiria vyriausybės vadovu asmenį, kurio kandidatūrai pritaria parlamentas; šiuo atveju vyriausybės veikla remiasi parlamento pasitikėjimu, už vykdomą politiką ji atsako parlamentui (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

12.2. Konstitucinis teisinės valstybės principas atspindi ir konstitucinius valdžių padalijimo, Konstitucijos viršenybės principus įtvirtinančioje Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija (*inter alia* 2004 m. gegužės 13 d., 2015 m. spalio 29 d. nutarimai).

12.2.1. Konstitucinis valdžių padalijimo principas reiškia, kad įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios yra atskirtos, pakankamai savarankiškos; tarp jų turi būti pusiausvyra (*inter alia* 2002 m. sausio 14 d., 2010 m. gegužės 13 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai). Tačiau, kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, valstybės valdžių padalijimas Konstitucijoje suponuoja ir Vyriausybės – vykdomosios valdžios kolegialios institucijos

atskaitingumą įstatymų leidžiamajai valdžiai – Tautos atstovybei (2002 m. gruodžio 24 d., 2015 m. gruodžio 30 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai).

12.2.2. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad valdžios galias riboja Konstitucija, Konstitucijos viršenybės aspektu yra pažymėjęs, jog Seimas, kaip įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjas, yra savarankiškas tiek, kiek jo galių neriboja Konstitucija (*inter alia* 2001 m. liepos 12 d., 2003 m. sausio 24 d., 2018 m. birželio 29 d. nutarimai).

12.2.3. Aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį kartu su šio straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog Konstitucija yra valstybės valdžią ribojanti aukščiausioji teisė, joje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas (*inter alia* 2004 m. liepos 1 d. nutarimas, 2010 m. spalio 27 d. išvada, 2015 m. lapkričio 19 d. nutarimas).

Kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinė Seimo, kaip Tautos atstovybės, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią, prigimtis ir funkcijos, konstitucinis atsakingo valdymo principas suponuoja Seimo pareigą tinkamai įgyvendinti jam Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, vykdyti savo funkcijas vadovaujantis Konstitucija, teise, veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (2016 m. gruodžio 22 d. nutarimas). Todėl Seimas, vykdydamas klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas, *inter alia* įstatymų leidybos ir kontrolės funkcijas, negali savo nuožiūra, nepaisydamas iš Konstitucijos kylančių reikalavimų, priimti bet kokios formos ar bet kokio turinio teisės aktų.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 5 straipsnio 2, 3 dalis, konstitucinius atsakingo valdymo, teisinės valstybės principus, valstybės valdžią įgyvendinančios institucijos, vykdydamos savo funkcijas, negali viršyti joms Konstitucijos ir įstatymų suteiktų įgaliojimų, juos įgyvendindamos privalo laikytis iš Konstitucijos kylančių teisėkūros procedūrų viešumo ir skaidrumo reikalavimų, *inter alia* priimti teisėtus ir pagrįstus teisės aktus (jie turi būti paremti aukštesnės galios teisės aktų nuostatomis, aiškūs, racionaliai motyvuoti ir kt.) (2018 m. kovo 2 d. nutarimas).

13. Kaip minėta, pagal Konstitucijoje nustatytą valdžios institucijų kompetenciją Lietuvos valstybės valdymo modelis priskirtinas parlamentinės respublikos valdymo formai. Atsižvelgiant į tai, Konstitucijoje yra įtvirtintas Vyriausybės atsakomybės Seimui principas. Jis atsispindi *inter alia* Konstitucijos 96 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad Vyriausybė solidariai, t. y. *in corpore*, atsako Seimui už bendrą Vyriausybės veiklą.

Konstitucinis Vyriausybės atsakomybės Seimui principas taip pat atsispindi Konstitucijos nuostatose, įtvirtinančiose Seimo įgaliojimus vykdyti parlamentinę Vyriausybės kontrolę. Konstitucija nustato įvairius būdus, kuriais Seimas įgyvendina Vyriausybės priežiūrą, kaip antai, vadovaudamasis Konstitucijos 67 straipsnio 9 punktu, prižiūri jos veiklą; pagal Konstitucijos

101 straipsnio 1 dalį Seimo reikalavimu Vyriausybė arba atskiri ministrai turi už savo veiklą atsiskaityti Seime; Seimas visų Seimo narių balsų dauguma gali slaptu balsavimu pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 2 punktą) (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Vyriausybės atsakomybės Seimui principą ir atitinkamus Seimo įgaliojimus vykdyti parlamentinę Vyriausybės kontrolę įtvirtinančios Konstitucijos nuostatos aiškintinos atsižvelgiant *inter alia* į Konstitucijoje nustatytą parlamentinės respublikos valdymo formą, Konstitucijoje įtvirtintą pliuralistinę parlamentinės demokratijos sampratą, suponuojančią *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente, taip pat į iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylantį reikalavimą Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, *inter alia* priimant teisėtus ir pagrįstus teisės aktus.

14. Vyriausybės atsakomybės Seimui principas yra atspindėtas ir šiai konstitucinės justicijos bylai aktualesse įgaliojimų suteikimą Vyriausybei (*inter alia* įgaliojimų suteikimą iš naujo) reguliuojančiose Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies, 101 straipsnio 2 dalies nuostatose, kuriose taip pat įtvirtinti Seimo atliekamos Vyriausybės parlamentinės kontrolės įgaliojimai. Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis valdžios institucijų galių ir tarpusavio santykių reglamentavimas formuojant Vyriausybę ir suteikiant jai iš naujo įgaliojimus atspindi Konstitucijoje įtvirtintą valstybės valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principą (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

14.1. Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte nustatyti Seimo įgaliojimai svarstyti Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir spręsti, ar jai pritarti. Su šia nuostata yra glaudžiai susijusi Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalis, kurioje nustatyta, kad nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai.

Taigi Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte, 92 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo institutas.

14.1.1. Aiškindamas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto, 92 straipsnio 5 dalies nuostatas, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad:

– įgaliojimų Vyriausybei veikti suteikimas ir jos veiklos kontrolė – svarbi Seimo kompetencijos sritis; Seimas, pritarėdamas Vyriausybės programai, Vyriausybei suteikia įgaliojimus veikti; taip įgyvendinamos Vyriausybės veiklą reguliuojančios Konstitucijos normos, įtvirtinančios Vyriausybės atsakomybės Seimui principą; konstitucinėje valdžių struktūroje įtvirtinta, kad tik Seimo pasitikėjimą turinti Vyriausybė gali vykdyti savo įgaliojimus; teisinė tokių įgaliojimų suteikimo forma – balsavimas Seime pritariant Vyriausybės programai; pagal Konstituciją

Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu (1998 m. sausio 10 d. nutarimas);

– Vyriausybės personalinę sudėtį suformuoja Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas; tačiau vien Vyriausybės sudėties patvirtinimo nepakanka, kad Vyriausybė galėtų pradėti veikti; Vyriausybė turi turėti Seimo pasitikėjimą; todėl Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta, jog „nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai“; pritarimas Vyriausybės programai reiškia, kad Vyriausybei yra suteikiami įgaliojimai įgyvendinti jos programines nuostatas (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas);

– Vyriausybė yra kolegialiai veikianti ir solidariai Seimui atsakanti už savo bendrą veiklą institucija; todėl pagal Konstituciją Vyriausybės įgaliojimų pradžia yra susieta su Seimo pritarimu jos programai, bet ne Vyriausybės personalinei sudėčiai; svarstydamas, ar pritarti Vyriausybės programai, Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva; balsuodamas dėl pritarimo Vyriausybės programai Seimas išreiškia savo sutikimą, kad Vyriausybė tvarkytų krašto reikalus būtent taip, kaip numatyta programoje; kol Seimas nepritaria Vyriausybės programai, ji nėra gavusi įgaliojimų veikti; pritarimu Vyriausybės programai suteikiant Vyriausybei įgaliojimus veikti yra įtvirtinamas Seimo pasitikėjimo Vyriausybe *in corpore* principas (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas);

– Vyriausybės programa – Vyriausybės politinės-teisinės atsakomybės Seimui pagrindas, nes ji solidariai atsako Seimui už bendrą savo veiklą; ši programa lemia Vyriausybę formuojančių institucijų veiksmus ir užtikrina Vyriausybės bei šių institucijų tarpusavio sąveiką (1998 m. sausio 10 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai); Vyriausybės programoje yra įtvirtinamos Vyriausybės programinės nuostatos, išdėstomos tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, kurios yra nenorminio pobūdžio (2013 m. lapkričio 6 d. nutarimas);

– Vyriausybės programos pagrindas yra parlamento rinkimus laimėjusių politinių jėgų programos, tačiau jų nuostatos tik per Vyriausybės programą įgyja teisinę reikšmę įpareigodamos tiek Vyriausybę, tiek ją palaikančią Seimo daugumą atitinkamai veikti; toks Vyriausybės programos teisinės reikšmės pripažinimas – būdingas parlamentinės demokratijos ypatumas; jis įtvirtintas Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkto ir 92 straipsnio 5 dalies normose; būtent dėl to Respublikos Prezidentui tenka skirti Seimo daugumos palaikomą Ministrą Pirmininką ir tvirtinti tokią Vyriausybę, kurios programai Seimas gali pritarti posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma (1998 m. sausio 10 d. nutarimas);

– Vyriausybė, siekdama įgyti Seimo pasitikėjimą, numatydamas savo veiklos kryptis tam tikram laikotarpiui, privalės atsižvelgti į galimą Seimo narių pritarimą ar nepritarimą; Seimas,

išreikšdamas pasitikėjimą Vyriausybės programa, įsipareigoja prižiūrėti, kaip Vyriausybė veiks įgyvendindama programą (1998 m. sausio 10 d., 2013 m. lapkričio 6 d. nutarimai); Vyriausybės programa yra privaloma atitinkamai Vyriausybei visą jos įgaliojimų laiką; Seimas, pritardamas Vyriausybės programai, pasitikėjimą Vyriausybe iš principo išreiškia savo įgaliojimų laikui (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

14.1.2. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu pažymėtina, kad Konstitucijos 67 straipsnio 7 punkte, 92 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą. Toks Seimo pasitikėjimas pareiškiamas Vyriausybe *in corpore*, t. y. pritariant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis; toks pritarimas Vyriausybės programai galimas tik Seimui deramai ją apsvarsčius politinio pliuralizmo sąlygomis ir įsitikinus Seimo daugumos parama Vyriausybės programinėms nuostatomis. Pabrėžtina, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį įgaliojimai Vyriausybei gali būti suteikiami vieninteliu būdu – Seimo pritarimu jos programai.

14.2. Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus. Priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti.“

Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, institutas. Pažymėtina, kad įgaliojimų gavimo iš naujo institutas yra viena iš Vyriausybės parlamentinės priežiūros formų, kurią taikydamas Seimas gali patikrinti, ar, Vyriausybėje pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų, tebevykdoma Vyriausybės programa, kuriai Seimas buvo pritaręs (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

Kaip aiškindamas Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Vyriausybės sudėtis dėl įvairių priežasčių gali pasikeisti; pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus, priešingu atveju Vyriausybė turi atsistatydinti (1999 m. balandžio 20 d. nutarimas).

Pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį priežastis Vyriausybei suteikti įgaliojimus iš naujo yra esminis jos sudėties – daugiau kaip pusės ministrų – pasikeitimas, dėl kurio Seimas turi patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti programą, kuriai Seimas buvo pritaręs. Taigi pavienių ministrų pasikeitimas, t. y. neesminis Vyriausybės sudėties pasikeitimas, kol nepasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, pagal Konstituciją nėra pagrindas abejoti Vyriausybės gebėjimu vykdyti jos programą, kuriai Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje nustatyta

tvarka yra pritaręs Seimas.

14.2.1. Pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybė negrąžina įgaliojimų Respublikos Prezidentui – ji turi gauti juos iš naujo kaip Seimo pasitikėjimo išraišką; negavusi įgaliojimų iš naujo Vyriausybė laikoma praradusia Seimo pasitikėjimą ir turi atsistatydinti. Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo institutas iš esmės skiriasi nuo Vyriausybės įgaliojimų grąžinimo instituto, įtvirtinto Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalyje, kurioje nustatyta, kad Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus Respublikos Prezidentui po Seimo rinkimų arba išrinkus Respublikos Prezidentą.

Aiškindamas Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalies nuostatą, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal ją Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas yra numatytas dviem atvejais: pirmu – po Seimo rinkimų, ir antru – po Respublikos Prezidento rinkimų (1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Kaip Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs 1998 m. sausio 10 d. nutarime, po Seimo rinkimų Vyriausybė privalo ne tik grąžinti savo įgaliojimus, bet ir atsistatydinti (Konstitucijos 101 straipsnio 3 dalies 4 punktas); taigi šiuo atveju įgaliojimų grąžinimas yra pirmas žingsnis į privalomą, Konstitucijoje įsakmiai nurodytą Vyriausybės atsistatydinimą; akivaizdu, kad po Seimo rinkimų nebelieka subjekto, iš kurio Vyriausybė gavo pasitikėjimą ir įgaliojimus veikti, todėl ji ir privalo atsistatydinti. Pažymėtina, kad šiuo atveju Vyriausybei įgaliojimai nėra suteikiami iš naujo, nes ši Vyriausybė atsistatydina, kai sudaroma nauja Vyriausybė.

Konstitucinis Teismas 1998 m. sausio 10 d. nutarime taip pat yra pažymėjęs, kad po Respublikos Prezidento rinkimų Vyriausybė grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktam Respublikos Prezidentui; tačiau Konstitucijos normose nenumatyta, kad tuomet Vyriausybė privalo atsistatydinti; taip yra dėl to, kad pasikeitus valstybės vadovui toliau išlieka Seimo pasitikėjimas Vyriausybe; todėl įgaliojimų grąžinimo po Respublikos Prezidento rinkimų atveju valstybės vadovo pavedimas toliau eiti pareigas turėtų būti duodamas tai pačiai Vyriausybei. Taigi įgaliojimų grąžinimo procedūra suteikia galimybę Respublikos Prezidentui patikrinti, ar Seimas ir toliau pasitiki Vyriausybe; Respublikos Prezidentas, remdamasis Konstitucijos 92 straipsniu, 84 straipsnio 8 punktu bei atsižvelgdamas į parlamentinės demokratijos tradiciją, Konstitucijos 84 straipsnio 8 punkte nustatyta tvarka teikia Seimui svarstyti įgaliojimus grąžinusios Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrą; Seimui pritarus Ministro Pirmininko kandidatūrai ir Respublikos Prezidentui paskyrus Ministrą Pirmininką bei patvirtinus jo pateiktos Vyriausybės sudėtį, jeigu nepasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, pripažįstama, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti (1998 m. sausio 10 d. nutarimas).

Pažymėtina, jog šiuo atveju pagal Konstitucijos 92 straipsnio 4 dalį laikoma, kad Vyriausybė yra iš naujo gavusi įgaliojimus veikti Seimui pritarus įgaliojimus grąžinusios

Vyriausybės Ministro Pirmininko kandidatūrai, o ne Vyriausybės programai, kadangi Seimo pasitikėjimas Vyriausybe, anksčiau išreikštas pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį Seimui pritarus šios Vyriausybės programai, išlieka, t. y. nėra konstitucinio pagrindo Seimui tikrinti, ar Vyriausybė gali toliau vykdyti programą, kuriai jis yra pritaręs. Toks konstitucinis pagrindas yra nustatytas tik Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalyje ir yra susijęs ne su Respublikos Prezidento rinkimais, o su minėtu esminiu Vyriausybės sudėties – daugiau kaip pusės ministrų – pasikeitimu, kuris gali įvykti ne tik po Respublikos Prezidento rinkimų.

14.2.2. Aiškindamas Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, Konstitucinis Teismas 1999 m. balandžio 20 d. nutarime pažymėjo, kad įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas. Tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją Seimas turi plačią diskreciją Seimo statute reguliuoti Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tvarką. Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis negali būti suprantama pažodžiui, kaip suponuojanti Seimo teisę suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, bet kokio turinio teisės aktu.

14.2.2.1. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos, kuri yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis), nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro darnią sistemą, kad tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtintų vertybių pusiausvyra. Be kita ko, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad jokios Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes tuomet būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra (*inter alia* 2008 m. balandžio 29 d., 2009 m. rugsėjo 2 d., 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Šiame kontekste pažymėtina, kad konstitucinis teisinis reguliavimas yra nustatytas eksplicitiškai, jis gali būti įtvirtintas ir implicitiškai (2019 m. vasario 15 d. nutarimas).

14.2.2.2. Taigi Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis aiškintina atsižvelgiant į jos prasmines sąsajas su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kuriuose, kaip minėta, įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą. Minėta, kad pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį Seimo pasitikėjimas pareiškiamas Vyriausybe *in corpore*, t. y. pritariant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus

laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis.

Kadangi, kaip minėta, pagal Konstituciją Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva, vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybe *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybe, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius. Tik tokiu būdu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimas gali patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti jos programą. Šiame kontekste pažymėtina, kad įgaliojimų suteikimas Vyriausybei iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, suteikia galimybę įvertinti Vyriausybės programos vykdymą ir prireikus padaryti būtinus jos pakeitimus, atsižvelgiant į įvykdytas programines nuostatas, valstybės ir visuomenės gyvenimo raidą. Be kita ko, Vyriausybės programos pakeitimai gali būti susiję su tuo, kad daugiau kaip pusė ministrų pasikeičia iš dalies pasikeitus Vyriausybę sudarančioms Seime esančioms politinėms jėgoms ir dėl to prireikus integruoti į Vyriausybės programą prie Seimo daugumos prisijungusių naujų politinių jėgų programines nuostatas.

Vadinasi, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo procedūra negali būti formali: Vyriausybė turi iš naujo gauti įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritariti Vyriausybės programai. Kitoks Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies aiškinimas, esą Seimas gali suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo nesvarstęs jos programinių nuostatų ir nepritaręs jos programai, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančiu reikalavimu Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, taip pat su Konstitucijoje įtvirtinta pliuralistinės parlamentinės demokratijos samprata, suponuojančia *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente.

15. Kaip minėta, Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas, *inter alia* leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija). Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją Seimas yra Tautos atstovybė, jo prerogatyva – leisti įstatymus ir spręsti kitus valstybės valdžios klausimus (1994 m. liepos 22 d. nutarimas). Konstitucijos 67 straipsnyje įtvirtinta išimtinė Seimo teisė leisti įstatymus; įstatymų normomis reguliuojami svarbiausi visuomenės gyvenimo klausimai (1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Seimo nutarimas yra Seimo, kaip įstatymų leidėjo, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 67, 70 straipsnius, įgalioto įstatymais ir kitais teisės aktais reguliuoti svarbiausius visuomenės santykius, priimtas teisės aktas, kuris teisės aktų hierarchijoje turi poįstatyminio teisės akto galią (2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas). Pažymėtina, kad

tokia Seimo nutarimo samprata suponuoja tai, kad juo yra sprendžiami svarbiausi pagal Konstituciją ir įstatymus Seimo kompetencijai priskirti valstybės valdymo klausimai, kuriems spręsti nebūtinai įstatymu nustatytas teisinis reguliavimas, tačiau kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai, *inter alia* teisės ir pareigos, kitiems asmenims.

15.1. Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucijoje *expressis verbis* nustatyta, kad Seimas priima nutarimus dėl pirmalaikių Seimo rinkimų (58 straipsnio 1, 4 dalys), Seimo nario mandato atėmimo, kai Seimo narys įstatymo nustatyta tvarka neprisiekia arba prisiekia lygtinai (59 straipsnio 3 dalis), referendumų (67 straipsnio 3 punktas), Respublikos Prezidento įgaliojimų nutūkimo, Seimui, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo išvadą, 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma nusprendus, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti savo pareigų (88 straipsnio 6 punktas), įstatymų įgyvendinimo (94 straipsnio 2 punktas), kreipimosi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar aktas sutinka su Konstitucija (106 straipsnio 5 dalis (2019 m. kovo 21 d. redakcija)).

Taigi, pagal Konstitucijos 58 straipsnio 1, 4 dalis, 59 straipsnio 3 dalį, 67 straipsnio 3 punktą, 88 straipsnio 6 punktą, 94 straipsnio 2 punktą spęsdamas šiose Konstitucijos nuostatose nurodytus svarbiausius valstybės valdymo klausimus Seimas priima Seimo nutarimus. Atsižvelgiant į tokį visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į minėtą konstitucinę Seimo nutarimų sampratą, darytina išvada, kad, spęsdamas ir kitus pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus, nors atitinkamose Konstitucijos nuostatose eksplicitiškai nėra nurodyta Seimo priimamo teisės akto forma. Tokiems klausimams Konstitucijoje *inter alia* priskiriami: Seimo sutikimas Seimo narį, Ministrą Pirmininką ar ministrą, teisę patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę (62 straipsnio 2 dalis, 100 straipsnis, 114 straipsnio 2 dalis), Seimo nario mandato panaikinimas apkaltos proceso tvarka (63 straipsnio 5 punktas, 74 straipsnis), Seimo nario įgaliojimų nutraukimas rinkimus pripažinus negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidus rinkimų įstatymą, Seimo nariui perėjus dirbti arba neatsisakius darbo, nesuderinamo su Seimo nario pareigomis (63 straipsnio 6, 7 punktai), Respublikos Prezidento rinkimų skyrimas (67 straipsnio 4 punktas), įstatymo numatytų valstybės institucijų vadovų skyrimas ir atleidimas (67 straipsnio 5 punktas), pritarimas ar nepritarimas Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai, pritarimas Ministro Pirmininko atleidimui (67 straipsnio 6 punktas, 84 straipsnio 4, 5, 8 punktai, 92 straipsnio 1 dalis), pritarimas ar nepritarimas Ministro Pirmininko pateiktai Vyriausybės programai (67 straipsnio 7 punktas, 92 straipsnio 5 dalis), nepasitikėjimo Vyriausybe, Ministru Pirmininku ar ministru pareiškimas (67 straipsnio 9 punktas, 101 straipsnio 3 dalies 2 punktas, 4 dalis), Konstitucinio Teismo teisėjų, Aukščiausiojo Teismo teisėjų bei šių teismų pirmininkų skyrimas (67 straipsnio 10 punktas,

103 straipsnio 1, 2 dalys, 112 straipsnio 2 dalis), valstybės kontrolieriaus, Lietuvos banko valdybos pirmininko skyrimas ir atleidimas (67 straipsnio 11 punktas, 126 straipsnio 2 dalis, 133 straipsnio 2 dalis), savivaldybių tarybų rinkimų skyrimas (67 straipsnio 12 punktas), Vyriausiosios rinkimų komisijos sudarymas ir jos sudėties keitimas (67 straipsnio 13 punktas), tiesioginio valdymo, karo ir nepaprastosios padėties įvedimas, mobilizacijos ir demobilizacijos paskelbimas, ginkluotųjų pajėgų panaudojimas (67 straipsnio 20 punktas, 123 straipsnio 4 dalis, 142 straipsnio 1 dalis, 144 straipsnio 1 dalis), Respublikos Prezidento, Konstitucinio Teismo pirmininko ir teisėjų, Aukščiausiojo Teismo pirmininko ir teisėjų, Apeliacinio teismo pirmininko ir teisėjų pašalinimas iš užimamų pareigų apkaltos proceso tvarka (74 straipsnis, 86 straipsnio 2 dalis, 88 straipsnio 5 punktas, 108 straipsnio 5 punktas, 116 straipsnis), Seimo skirtų ar rinktų pareigūnų, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidimas iš pareigų Seimui pareiškus jais nepasitikėjimą (75 straipsnis), pritarimas Apeliacinio teismo teisėjų ir šio teismo pirmininko kandidatūroms (84 straipsnio 11 punktas, 112 straipsnio 3 dalis), pritarimas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro kandidatūrai (84 straipsnio 11 punktas, 118 straipsnio 5 dalis), pritarimas kariuomenės vado ir saugumo tarnybos vadovo skyrimui ir atleidimui (84 straipsnio 14 punktas), Konstitucinio Teismo teisėjo įgaliojimų nutraukimas jam atsistatydinus ar negalint eiti savo pareigų dėl sveikatos būklės (108 straipsnio 3, 4 punktai), Respublikos Prezidento sprendimų dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo padėties įvedimo, mobilizacijos paskelbimo, nepaprastosios padėties įvedimo patvirtinimas arba panaikinimas (142 straipsnio 2 dalis, 144 straipsnio 2 dalis).

15.2. Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad vienas iš sprendimų Seime priėmimo demokratiškas principų yra daugumos principas (*inter alia* 1994 m. liepos 22 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas). Seimo sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia (*inter alia* 2004 m. kovo 31 d. išvada, 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas). Pagal Konstituciją Seimo valia priimant atitinkamus sprendimus negali būti pareikšta kitaip, kaip tik Seimo nariams balsuojant Seimo posėdyje ir priimant atitinkamą teisės aktą (*inter alia* 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas, 2014 m. birželio 3 d. išvada, 2018 m. birželio 29 d. nutarimas).

Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad įstatymai Seime priimami laikantis įstatymo nustatytos procedūros, negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai turi būti priimami laikantis teisės aktuose nustatytos procedūros; Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalis aiškintina paisant viso konstitucinio teisinio reguliavimo konteksto, atsižvelgiant *inter alia* į Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, paskirtį ir funkcijas, be kita ko, į tai, kad Seimas priima ne tik įstatymus, bet ir kitus Seimo teisės aktus (2016 m. balandžio 27 d., 2018 m. birželio 29 d., 2019 m. balandžio 16 d. nutarimai). Kaip minėta, spręsdamas pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės

valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus.

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad ir Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalies nuostatos negalima aiškinti taikant vien lingvistinį metodą, pažodžiui, esą tik įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Paisant minėto sprendimų Seime priėmimo demokratinio daugumos principo, pagal Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalį Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje, balsų dauguma yra būtina ir Seimo nutarimams, kuriais sprendžiami pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, priimti, jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma (pavyzdžiui, pagal Konstitucijos 74 straipsnį Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma apkaltos proceso tvarka gali pašalinti iš užimamų pareigų Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus arba panaikinti Seimo nario mandatą; pagal Konstitucijos 75 straipsnį Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą).

15.3. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu pažymėtina, kad tokia Seimo nutarimų, kuriais sprendžiami pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, priėmimo dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma taisyklė yra eksplicitiškai įtvirtinta Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalyje, pagal kurią nauja Vyriausybė gauna įgaliojimus veikti, kai Seimas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma pritaria jos programai.

Kaip minėta, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Vyriausybė turi iš naujo gauti Seimo įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritarti Vyriausybės programai. Atsižvelgiant į visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį, taip pat į iš Konstitucijos kylantį reikalavimą, kad, sprenddamas pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma), darytina išvada, kad, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas jo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma turi priimti Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

III**Seimo statuto 198 straipsnio atitikties Konstitucijai vertinimas**

16. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Seimo statuto 198 straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

17. Pareiškėjos teigimu, Vyriausybė, kurioje pasikeitė daugiau kaip pusė ministrų, gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus veikti vieninteliu būdu – kai Seimas pritaria jos programai. Pasak pareiškėjos, pagal Konstituciją Seimas neturi diskrecijos įstatyme ar Seimo statute nustatyti kokį nors kitą būdą, kuriuo Vyriausybė gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus veikti, kai joje pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų. Seimas Seimo statute gali nustatyti tik Vyriausybės programos svarstymo procedūras.

18. Sprendžiant dėl Seimo statuto 198 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai pažymėtina, kad, kaip minėta:

– nors įgaliojimų iš naujo gavimo procedūrą reglamentuoja Seimo statutas, tai nereiškia, kad pagal Konstituciją Seimas turi plačią diskreciją Seimo statute reguliuoti Vyriausybės įgaliojimų suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tvarką; Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis negali būti suprantama pažodžiui, kaip suponuojanti Seimo teisę suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, bet kokio turinio teisės aktu;

– Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis aiškintina atsižvelgiant į jos prasmines sąsajas su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kuriuose įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą;

– pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį Seimo pasitikėjimas pareiškiamas Vyriausybe *in corpore*, t. y. pritariant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis;

– kadangi pagal Konstituciją Seimas nesprenžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva, vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybe *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybe, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius; tik tokiu būdu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimas gali patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti jos

programą;

– pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo procedūra negali būti formali: Vyriausybė turi iš naujo gauti įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritarti Vyriausybės programai; kitoks Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies aiškinimas, esą Seimas gali suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo nesvarstęs jos programinių nuostatų ir nepritaręs jos programai, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančiu reikalavimu Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, taip pat su Konstitucijoje įtvirtinta pliuralistinės parlamentinės demokratijos samprata, suponuojančia *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente;

– atsižvelgiant į visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį, taip pat į iš Konstitucijos kylantį reikalavimą, kad, spręsdamas pagal Konstituciją jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų, Seimas priima Seimo nutarimus dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma), darytina išvada, kad, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas jo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma turi priimti Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

18.1. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu apibendrinant Seimo statuto 198 straipsnyje nustatytą ir su juo susijusį įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinį reguliavimą pažymėta, kad pagal jį:

– siekdamas iš naujo gauti Vyriausybės įgaliojimus, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Ministras Pirmininkas visais atvejais privalo pristatyti Seimui naujai paskirtą ministrą (ministrus), kurį (kuriuos) paskyrus ministrų pakeitimas to Ministro Pirmininko vadovaujamoje Vyriausybėje viršijo pusę visų ministrų skaičiaus (Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalis), o Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projektas turi būti pateiktas tik tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai (Seimo statuto 198 straipsnio 2 dalis, šio straipsnio 4 dalis, aiškinama kartu su 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalimi);

– tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, po diskusijos, surengtos po naujai paskirto ministro (ministrų) pristatymo, Seimas gali balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo ir priimti atitinkamą sprendimą (Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalis) arba, nutaręs perduoti klausimą svarstyti komitetams ir frakcijoms, balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo ir priimti atitinkamą sprendimą po to, kai, gavus Seimo komitetų ir frakcijų išvadas, surengiama diskusija ir išklausomas papildomas Ministro Pirmininko pranešimas (Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalis); Seimo statuto 198 straipsnio 5, 6 dalyse nėra nustatyta, kokios

formos ir turinio teisės aktu priimamas Seimo sprendimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, tuo atveju, kai nėra padaroma Vyriausybės programos pakeitimų;

– tuo atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projektas pateikiamas Seimo posėdyje ir svarstomas Seimo komitetuose ir frakcijose *mutatis mutandis* taikant Vyriausybės programos pateikimo Seimo posėdyje ir svarstymo Seimo komitetuose ir frakcijose tvarką, nustatytą Seimo statuto 194, 195 straipsniuose (Seimo statuto 198 straipsnio 4 dalis); Seimas balsuoja dėl Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projekto po to, kai pateikiamos Seimo komitetų ir frakcijų išvados, Seimo posėdyje surengiama diskusija ir išklausomas papildomas Ministro Pirmininko pranešimas, o priėmus tokį nutarimą laikoma, kad įgaliojimai Vyriausybei yra suteikti iš naujo (Seimo statuto 198 straipsnio 6 dalis, aiškinama kartu su šio straipsnio 4 dalimi, 194 straipsnio (2016 m. gegužės 3 d. redakcija) 3 dalimi ir atsižvelgiant į Seimo statuto 197 straipsnio 3 dalį).

18.2. Taigi pagal Seimo statuto 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytą įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinį reguliavimą tik tokiu atveju, kai padaromi Vyriausybės programos pakeitimai, Seimui pateikiamas Seimo nutarimo pritarti pakeistai Vyriausybės programai projektas ir įgaliojimai iš naujo Vyriausybei suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

Vadinasi, pagal Seimo statuto 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytą įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinį reguliavimą tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, Seimui nėra pateikiamas Seimo nutarimo pritarti Vyriausybės programai projektas ir įgaliojimai iš naujo Vyriausybei nėra suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai. Pažymėtina, kad pagal tokį teisinį reguliavimą iš naujo suteikiant Vyriausybei įgaliojimus nėra svarstomos ir vertinamos jos programinės nuostatos, o sprendimas dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo gali būti priimtas bet kokios formos ir bet kokio turinio teisės aktu.

18.3. Konstatuotina, kad Seimo statuto 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, Seimui nėra pateikiamas Seimo nutarimo pritarti Vyriausybės programai projektas ir įgaliojimai iš naujo Vyriausybei nėra suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai, neatitinka iš Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies, aiškinamos kartu su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kylančių reikalavimų suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimui pritariant Vyriausybės programai, deramai ją apsvarsčius ir priimant Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai Seimo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių

balsų dauguma, taip pat iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančio reikalavimo Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus.

19. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, Seimui nėra pateikiamas Seimo nutarimo pritarti Vyriausybės programai projektas ir įgaliojimai iš naujo Vyriausybei nėra suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

IV

Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo Nr. XIII-2412 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikimo iš naujo“ atitikties Konstitucijai vertinimas

20. Minėta, jog šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

21. Pareiškėjos teigimu, pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį ir 101 straipsnio 2 dalį Vyriausybė gali iš naujo gauti Seimo įgaliojimus vieninteliu būdu, t. y. kai Seimas pritaria Vyriausybės programai. Todėl Seimo protokolinis nutarimas, kuriuo Vyriausybei suteikti įgaliojimai iš naujo pagal jame nurodytu Seimo nutarimu patvirtintą Vyriausybės programą, išvengiant naujo balsavimo dėl pritarimo Vyriausybės programai, prieštarauja nurodytiems Konstitucijos straipsniams, o kartu ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija, konstituciniam teisinės valstybės principui. Pareiškėja taip pat teigia, kad Seimo protokolinis nutarimas gali prieštarauti Konstitucijai ir dėl to, kad Seimas iš naujo suteikė įgaliojimus Vyriausybei netinkamos formos teisės aktu, t. y. protokoliniu nutarimu.

22. Sprendžiant dėl Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo atitikties Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalis aiškintina atsižvelgiant į jos prasmines sąsajas su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kuriuose įtvirtintas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo reguliavimas atspindi parlamentinės pliuralistinės demokratijos ypatumus ir išreiškia vieną svarbiausių parlamentinės respublikos bruožų – Seimo pasitikėjimą kaip Vyriausybės įgaliojimų pagrindą;

– pagal Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktą, 92 straipsnio 5 dalį Seimo pasitikėjimas

pareiškiamas Vyriausybe *in corpore*, t. y. pritariant ne Vyriausybės personalinei sudėčiai, o jos programai, kurioje išdėstomos Vyriausybės programinės nuostatos – tam tikro laikotarpio valstybės veiklos gairės, grindžiamos Seimo rinkimus laimėjusių politinių jėgų (Seimo daugumos) programinėmis nuostatomis;

– kadangi pagal Konstituciją Seimas nesprendžia Vyriausybės personalinės sudėties klausimų, nes ministrų paskyrimas yra Ministro Pirmininko ir Respublikos Prezidento prerogatyva, vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybe *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybe, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius; tik tokiu būdu pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimas gali patikrinti, ar iš esmės pasikeitusios sudėties Vyriausybė gali vykdyti jos programą;

– įgaliojimų suteikimas Vyriausybei iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, suteikia galimybę įvertinti Vyriausybės programos vykdymą ir prireikus padaryti būtinus jos pakeitimus, atsižvelgiant į įvykdytas programines nuostatas, valstybės ir visuomenės gyvenimo raidą; be kita ko, Vyriausybės programos pakeitimai gali būti susiję su tuo, kad daugiau kaip pusė ministrų pasikeičia iš dalies pasikeitus Vyriausybę sudarančioms Seime esančioms politinėms jėgoms ir dėl to prireikus integruoti į Vyriausybės programą prie Seimo daugumos prisidėjusių naujų politinių jėgų programines nuostatas;

– pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo procedūra negali būti formali: Vyriausybė turi iš naujo gauti įgaliojimus Seimui priimant sprendimą pritari Vyriausybės programai; kitoks Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies aiškinimas, esą Seimas gali suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo nesvarstęs jos programinių nuostatų ir nepritaręs jos programai, būtų nesuderinamas su iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančiu reikalavimu Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus, taip pat su Konstitucijoje įtvirtinta pliuralistinės parlamentinės demokratijos samprata, suponuojančia *inter alia* politinį pliuralizmą demokratinės teisinės valstybės parlamente;

– atsižvelgiant į visuminį konstitucinį reguliavimą, *inter alia* į Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį, taip pat į iš Konstitucijos kylantį reikalavimą, kad, spręsdamas pagal Konstituciją ir įstatymus jam priskirtus valstybės valdymo klausimus, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kuriuos sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims, Seimas priima Seimo nutarimus dalyvaujančių posėdyje Seimo narių balsų dauguma (jeigu Konstitucijoje eksplicitiškai nėra nurodyta kita atitinkamam Seimo sprendimui priimti būtina dauguma), darytina išvada, kad, pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį suteikdamas Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai

pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimas jo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma turi priimti Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

22.1. Apibūdinant ginčijamą Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinį nutarimą pažymėta, kad juo išreikštas Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, pagal turinį yra sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus toliau veikti pagal nepakeistą Vyriausybės programą, t. y. Vyriausybės programą, kuriai Seimas pritarė 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu.

22.1.1. Taigi Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas nėra sprendimas pritarti Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius, t. y. įvertinus Vyriausybės programos vykdymą ir poreikį daryti Vyriausybės programos pakeitimus, atsižvelgiant į įvykdytas programines nuostatas, valstybės ir visuomenės gyvenimo raidą, integruoti į Vyriausybės programą prie Seimo daugumos prisidėjusių naujų politinių jėgų programines nuostatas. Paminėtina, kad šiuo atveju daugiau kaip pusės ministrų pasikeitimas buvo susijęs su Vyriausybę sudarančios koalicijos sudėties pasikeitimu, o nepakeistoje Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai pritarta Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu, nurodyta iki tol buvusios Vyriausybę sudariusios koalicijos sudėtis.

22.1.2. Vadinas, Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniame nutarime išreikštas Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, nepritarus jos programai, neatitinka iš Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies, aiškinamos kartu su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kylančio reikalavimo suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, vieninteliu būdu – Seimui pritariant Vyriausybės programai, taip pat su iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančiu reikalavimu Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus.

22.1.3. Konstatuotina, kad Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas pagal turinį prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

22.2. Apibūdinant ginčijamą Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinį nutarimą pažymėta ir tai, kad juo išreikštas Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, priimtas Seimo statuto 198 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka, Seimui po diskusijos, įvykusios pristačius naujai paskirtus Vyriausybės narius, nusprendus balsuoti dėl įgaliojimų Vyriausybei suteikimo neperduodant šio klausimo svarstyti Seimo komitetams ir frakcijoms, taip pat įformintas kaip Seimo protokolinis, t. y. įrašomas į Seimo posėdžio protokolą, nutarimas, priimamas pagal Seimo statuto 113 straipsnio 2 dalį (2017 m. birželio 8 d. redakcija), pagal kurią toks nutarimas gali būti priimtas posėdyje balsavusių Seimo narių balsų dauguma arba

bendru sutarimu.

22.2.1. Taigi Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniu nutarimu priimtas Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, priimtas, kaip minėta, Seimui deramai neapsvarsčius Vyriausybės programos, t. y. neįvertinus Vyriausybės programos vykdymo ir poreikio daryti Vyriausybės programos pakeitimus, atsižvelgiant į įvykdytas programines nuostatas, valstybės ir visuomenės gyvenimo raidą, integruoti į Vyriausybės programą prie Seimo daugumos prisidėjusių naujų politinių jėgų programines nuostatas. Tokia įgaliojimų suteikimo Vyriausybei iš naujo procedūra, nepriimant sprendimo pritarti Vyriausybės programai deramai ją apsvarsčius, laikytina formalia.

Be to, šiuo atveju Seimo sprendimas suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo įformintas kaip protokolinis nutarimas, kuris gali būti priimtas posėdyje balsavusių Seimo narių balsų dauguma arba bendru sutarimu.

22.2.2. Vadinas, Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas buvo priimtas nepaisant iš Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalies, aiškinamos kartu su Konstitucijos 67 straipsnio 7 punktu, 92 straipsnio 5 dalimi, kylančių reikalavimų suteikti Vyriausybei įgaliojimus iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, Seimui pritariant Vyriausybės programai, deramai ją apsvarsčius ir priimant Seimo nutarimą pritarti Vyriausybės programai Seimo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma. Kartu minėta tvarka ir forma priimant Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinį nutarimą buvo nepaisyta iš Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalių, konstitucinių atsakingo valdymo, teisinės valstybės principų kylančio reikalavimo Seimui tinkamai įgyvendinti konstitucinius Vyriausybės priežiūros įgaliojimus.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją Seimo protokolinais, t. y. įrašomais į Seimo posėdžio protokolą, nutarimais negali būti sprendžiami jokie pagal Konstituciją ir įstatymus Seimui priskirti valstybės valdymo klausimai, kuriems reguliuoti nereikia priimti įstatymų ir kurios sprendžiant atsiranda teisiniai padariniai kitiems asmenims.

22.2.3. Konstatuotina, kad Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas pagal formą ir priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

23. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

V

Dėl Konstitucinio Teismo nutarimo oficialaus paskelbimo ir teisinių padarinių

24. Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – Konstitucijai ir įstatymams. Konstitucinis Teismas užtikrina Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir vykdo konstitucinį teisingumą.

Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jis vykdo konstitucinę teisminę kontrolę; Konstitucinis Teismas – konstitucinės justicijos institucija; pagal savo kompetenciją sprenddamas dėl žemesnės galios teisės aktų (jų dalių) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, ir vykdydamas kitus savo konstitucinius įgaliojimus, Konstitucinis Teismas – savarankiškas ir nepriklausomas teismas – vykdo konstitucinį teisingumą, garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos kylanti konstitucinio teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų vykdomą konstitucinį teisingumą, o tokius Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus, kurie savo turiniu nėra neteisingi; priešingu atveju, nesudarius galimybės Konstituciniam Teismui pagal jam suteiktus įgaliojimus priimti tokio baigiamąjo akto, kuris atitiktų teisingumo kriterijus, nebūtų užtikrinta Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje, būtų užkirstas kelias vykdyti konstitucinį teisingumą ir užtikrinti konstitucinį teisėtumą; Konstitucinio Teismo įgaliojimai vykdyti konstitucinį teisingumą ir užtikrinti konstitucinį teisėtumą yra neatskiriami nuo konstitucinio teisinės valstybės principo imperatyvų, *inter alia* nuo teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio saugumo, teisinio tikrumo, teisingumo, protingumo reikalavimų (2018 m. birželio 19 d., 2019 m. balandžio 16 d. nutarimai).

25. Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu prieštaraujančiomis Konstitucijai pripažintos (tiek, kiek nurodyta) Seimo statuto 198 straipsnio 2, 4–6 dalys, kuriose reguliuojamas įgaliojimų Vyriausybei suteikimas iš naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, taip pat vadovaujantis šiuo Seimo statuto straipsniu priimtas Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas, kuriuo Seimas iš naujo suteikė Vyriausybei įgaliojimus.

Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį teisės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad tas teisės aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, kiekvienas Seimo priimtas teisės aktas (jo dalis), Konstitucinio Teismo nutarimu pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, yra pašalinamas iš Lietuvos teisės sistemos, jis niekada nebegalės būti taikomas.

25.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, įvertinęs *inter alia* tai, kokia teisinė situacija gali susidaryti įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, gali nustatyti, kada tas Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti

oficialiai paskelbtas; Konstitucinis Teismas turi konstitucinius įgaliojimus nustatyti ir vėlesnę savo nutarimo, kuriuo tam tikras teisės aktas (jo dalis) buvo pripažintas prieštaraujančiu aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, oficialaus paskelbimo (taigi ir įsigaliojimo) datą tais atvejais, kai tą Konstitucinio Teismo nutarimą oficialiai paskelbus iškart po jo priėmimo teisės sistemoje galėtų susidaryti teisinio reguliavimo vakuumas ar kitos neapibrėžtys, dėl kurių galėtų būti iš esmės pakenkta kurioms nors Konstitucijoje įtvirtintoms, jos ginamoms ir saugomoms vertybėms (*inter alia* 2005 m. sausio 19 d., 2011 m. birželio 9 d., 2020 m. vasario 6 d. nutarimai). Taigi Konstitucinio Teismo nutarimo (*inter alia* nutarimo, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai) oficialaus paskelbimo atidėjimas – iš Konstitucijos kylanti prielaida išvengti tam tikrų visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių, kurių galėtų atsirasti, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir tą jo oficialaus paskelbimo dieną įsigaliojotų (*inter alia* 2005 m. sausio 19 d., 2012 m. vasario 6 d., 2019 m. balandžio 16 d. nutarimai).

25.2. Pažymėtina, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 84 straipsnio (2015 m. gegužės 14 d. redakcija) „Konstitucinio Teismo aktų ir Konstitucinio Teismo pirmininko pranešimų paskelbimas ir įsigaliojimas“ 3 dalį, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, Konstitucinis Teismas gali nustatyti kitą, vėlesnę, Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo tam tikras teisės aktas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams, paskelbimo datą.

25.3. Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą, oficialiai paskelbus šį Konstitucinio Teismo nutarimą, nuo jo oficialaus paskelbimo dienos Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas, kuriuo Seimas iš naujo suteikė Vyriausybei įgaliojimus, negalės būti taikomas ir bus pašalintas iš teisės sistemos.

Todėl, jeigu Konstitucinio Teismo nutarimas šioje konstitucinės justicijos byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, Vyriausybė, kurios programai pritarta Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu ir kuriai įgaliojimai veikti buvo suteikti iš naujo Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniu nutarimu, netektų įgaliojimų toliau veikti; kitaip tariant, Lietuvos Respublikoje nebūtų pagal Konstituciją įgaliojimus veikti turinčios Vyriausybės, taip pat Vyriausybės, kuriai pagal Konstituciją būtų pavesta eiti pareigas bent laikinai, taigi būtų iš esmės sutrikdytas valstybės valdymas ir galėtų atsirasti visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių.

25.3.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog Lietuvos vykdomosios valdžios institucijų sistemoje Vyriausybė, įgyvendinanti valstybinį valdymą, užima išskirtinę vietą (*inter alia* 1998 m. sausio 10 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai). Kaip minėta, Vyriausybė yra valstybės funkcionavimą užtikrinanti vykdomosios

valdžios institucija. Vyriausybė yra kolegiali vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti valstybinį valdymą (*inter alia* 2010 m. gegužės 13 d., 2018 m. kovo 2 d., 2018 m. lapkričio 25 d. nutarimai).

Pagal Konstituciją Vyriausybė nepertraukiamai įgyvendina vykdomąją valdžią (1998 m. sausio 10 d. nutarimas). Pagal Konstitucijos 94 straipsnį Vyriausybė: tvarko krašto reikalus, saugo Lietuvos Respublikos teritorijos neliečiamybę, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką (1 punktas); vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus (2 punktas); koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą (3 punktas); rengia valstybės biudžeto projektą ir teikia jį Seimui; vykdo valstybės biudžetą, teikia Seimui biudžeto įvykdymo apyskaitą (4 punktas); rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų projektus (5 punktas); užmezga diplomatinis santykius ir palaiko ryšius su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis (6 punktas); vykdo kitas pareigas, kurias Vyriausybei paveda Konstitucija ir kiti įstatymai (7 punktas). Vyriausybės įgaliojimai taip pat yra nustatyti Konstitucijos 84 straipsnio 3 punkte, 89 straipsnio 1 dalyje, 123 straipsnio 1 dalyje, 128 straipsnio 1 dalyje ir kt.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog pagal Konstituciją negalima tokia situacija, kad valstybėje nebūtų veikiančios Vyriausybės kaip valstybės funkcionavimą užtikrinančios ir nepertraukiamai įgyvendinančios valstybinį valdymą kolegialios vykdomosios valdžios institucijos, t. y. nei pagal Konstituciją įgaliojimus veikti turinčios Vyriausybės, nei Vyriausybės, kuriai pagal Konstituciją būtų pavesta eiti pareigas bent laikinai.

25.3.2. Kaip minėta, Vyriausybės veikla grindžiama Seimo, pritarusio jos programai, pasitikėjimu; vienintelis būdas pagal Konstitucijos 101 straipsnio 2 dalį Seimui pareikšti pasitikėjimą iš esmės pasikeitusios sudėties (pasikeitus daugiau kaip pusei ministrų) Vyriausybėje *in corpore*, kaip ir pagal Konstitucijos 92 straipsnio 5 dalį pareiškiant pasitikėjimą nauja Vyriausybėje, yra pritarimas Vyriausybės programai, ją deramai apsvarsčius.

Taigi, siekiant išvengti tokios pagal Konstituciją negalimos situacijos, kai valstybėje nėra pagal Konstituciją veikiančios Vyriausybės, ir užtikrinti jos, kaip išskirtinės vykdomosios valdžios institucijos, veiklos nepertraukiamumą, Vyriausybės, kurios programai pritarta Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu ir kuriai įgaliojimai veikti buvo suteikti iš naujo Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokoliniu nutarimu, įgaliojimams iš naujo gauti turėtų būti suteiktas tam tikras laikas.

Pažymėtina, kad, paisant iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio tikrumo, teisingumo, protingumo reikalavimų, tas laikas turėtų būti pakankamas įvertinti, ar, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir likusį Vyriausybės įgaliojimų laiką, būtina daryti jos programos pakeitimus, taip pat apsvarstyti Vyriausybės programą Seime.

25.3.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, šis Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre oficialiai skelbtinas 2020 m. gruodžio 23 d.

26. Pažymėtina, kad, aiškindamas Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį, Konstitucinis Teismas yra atskleidęs iš jos kylančios teisės aktų konstitucingumo ir jų taikymo padarinių teisėtumo prezumpcijos turinį: Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalies nuostata, kad teisės aktas (jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, jog tas teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, reiškia, kad tol, kol Konstitucinis Teismas nėra oficialiai paskelbęs sprendimo, jog tam tikras teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, preziumuojama, kad tas teisės aktas (jo dalis) atitinka Konstituciją ir kad jo pagrindu atsiradę teisiniai padariniai yra teisėti (*inter alia* 2003 m. gruodžio 30 d., 2011 m. spalio 25 d., 2019 m. gruodžio 18 d. nutarimai).

26.1. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinio nutarimo, kuris pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, pagrindu atsiradusių teisinių padarinių teisėtumo prezumpcija nėra paneigta.

26.2. Vadinas, tai, kad šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, jog Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams, savaime nesuteikia pagrindo ginčyti šiuo protokoliniu nutarimu įgaliojimus iš naujo gavusios Vyriausybės aktų atitikties Konstitucijai.

27. Kaip minėta, kiekvienas Seimo priimtas teisės aktas (jo dalis), Konstitucinio Teismo nutarimu pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai, yra visam laikui pašalinamas iš Lietuvos teisės sistemos, jis niekada nebegalės būti taikomas. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Seimui kyla konstitucinė pareiga pripažinti tokį teisės aktą (jo dalį) netekusiu galios arba (jeigu be atitinkamo tų visuomeninių santykių teisinio reguliavimo negalima išsiversti) pakeisti jį taip, kad naujai nustatytas teisinis reguliavimas neprieštarautų Konstitucijai (*inter alia* 2006 m. rugpjūčio 8 d., 2015 m. sausio 14 d. sprendimai, 2018 m. gruodžio 19 d. nutarimas).

Taigi šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Seimui kyla konstitucinė pareiga pakeisti Seimo statuto 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytą teisinį reguliavimą taip, kad jis atitiktų Konstituciją, t. y. kad visais atvejais, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, įgaliojimai Vyriausybei iš naujo būtų suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56, 84 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija; Žin., 1999, Nr. 5-97) 198 straipsnio 2, 4–6 dalyse nustatytas įgaliojimų Vyriausybei suteikimo iš

naujo, kai pasikeičia daugiau kaip pusė ministrų, teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį tuo atveju, kai Vyriausybės programos pakeitimai nėra padaromi, Seimui nėra pateikiamas Seimo nutarimo pritarti Vyriausybės programai projektas ir įgaliojimai iš naujo Vyriausybei nėra suteikiami Seimui priimant nutarimą pritarti Vyriausybės programai, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. protokolinis nutarimas Nr. XIII-2412 „Dėl įgaliojimų Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikimo iš naujo“ (TAR, 2019-08-21, Nr. 13328) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalims, 67 straipsnio 7 punktui, 92 straipsnio 5 daliai, 101 straipsnio 2 daliai, konstituciniams atsakingo valdymo, teisinės valstybės principams.

3. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre turi būti oficialiai paskelbtas 2020 m. gruodžio 23 d.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas